

Szín – játék – költészet

Tanulmányok a nyolcvanéves Kilián István tiszteletére

Szerkesztette

•

Czibula Katalin

Demeter Júlia

Pintér Márta Zsuzsanna

Partium Kiadó – Protea Egyesület – *reciti*

Budapest • Nagyvárad
2013

A kötet megjelenését az OTKA 83599. számú programja,
a Partiumi Keresztény Egyetem és
a Lectio Kulturális Egyesület támogatta.

A borító a *Kilianus* (Kolozsvár, 1767) című színlap felhasználásával készült
Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár, Győr, G. XXIII. 2. 11. 58.

Fotó: Medgyesy S. Norbert

Szerkesztette:

Czibula Katalin, Demeter Júlia, Pintér Márta Zsuzsanna

Könyvünk a Creative Commons *Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább!* 2.5
Magyarország Licenc (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/>)
feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.

Köteteink a *reciti* honlapjáról letölthetők. Éljen jogaival!

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OMAGIU. Kilián István

Szín – játék – költészet: tanulmányok a nyolcvanéves Kilián István
tiszteletére / szerkesztette: Czibula Katalin, Demeter Júlia, Pintér Márta
Zsuzsanna. - Oradea: Partium; Budapest: Protea Kulturális Egyesület, 2013
ISBN 978-606-8156-45-3; ISBN 978-963-7341-95-3

I. Czibula, Katalin (ed.)

II. Demeter, Júlia (ed.)

III. Pintér, Márta Zsuzsanna (ed.)

008

ISBN 978-606-8156-45-3

ISBN 978-963-7341-95-3

Kiadja a Partium Kiadó, a Protea Kulturális Egyesület és a *reciti*,
az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének
tartalomszolgáltató portálja ► <http://www.reciti.hu>

Borítóterv: Bánffi-Benedek Andrea

Tördelte: Hegedüs Béla

KABÁN ANNAMÁRIA

Szárnyal a dal

Kilián Pistának, a Miskolci Egyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszéke alapítójának, akitől a vers nemcsak kép, hanem ének formájában sem volt (és nem maradt) távol.

A *Merre száll?* című vers Dsida Jenő érett korszakának terméke. 1937 végén jelent meg a Pásztortűz, majd a Keleti Újság hasábjain, 1938-ban pedig bekerült a posztumusz *Angyalok citeráján* kötetbe. A lent és a fent ellentétére épül úgy, hogy közben a természeti látvány és az emberi sors párhuzamát bontja ki.

Az első versszak a fent és a lent nézőpontját váltogatja:

Madár zeng s villan az égen
fut árnya sötéten a réten
fent tűzben két lila szárny ég
lent hamuszürke az árnyék

A fenthez zengő hanghatás, fény, tűz, a lenthez pedig sötétség és szürkeség képzeze társul. Már ez a versszak is egyfajta szembenállást fogalmaz meg a fent jellemzőinek gazdagsága és a jellemzőknek a lenthez társított visszafogottsága között.

A természeti látvány és az emberi sors párhuzamát a következő versszak bontja ki. A szakaszt nyitó és záró sor szól a lentről, mintegy keretbe véve a felfelé törekvés e szakaszban megfogalmazott vágyát:

Röghöz tapad életem – ó jaj
szállni be bús örök óhaj
örök de örökre hiába
embernek földön fut a lába

Az első sor személyes vallomásként indul. A következő sorok azonban már az általános emberi szintjére emelik a vallomást, a felfelé törekvés öröknek és hiábavalónak tudott vágyát állítva szembe a földhöz kötöttséggel. A lent és a fent így válik a test és a lélek kettősségének jelképévé.

A harmadik szakasz első két sora a vers első szakaszának harmadik és negyedik sorát ismétli variációsan:

Valahol két lila szárny ég
rohanok mord és hideg árnyék
botladozom magam összebebeve
messzire messzire – messze

A második sor a lírai alany és az árny metaforikus azonosságát sugallva felülírja az előző sor jelentését, azaz a *két lila szárny* szinekdoché (rész az egész helyett!) itt már nem a madárra, hanem a lírai alanyra utal. A harmadik versszaknak csupán az első sora szól a fentről, második és további két sora az egyes szám első személyben megnyilatkozó lírai alany földi életét idézi. A *rohanok, botladozom* igealakok a földi lét behatárolta, lélek nélküli cselekvések önsebző otrombaságát emelik ki.

Variációsan ismétli az első versszak főbb motívumait a záró strófa is, de amattól eltérően itt három sor szól a fentről és csupán egy, az utolsó, a lentről:

Ó merre száll az a langy dal
az a fényes mennyei angyal?
kinek lila szárnya ragyog
kinek én csak az árnya vagyok.

A madár helyett itt a dal szárnyal, amelynek a mennyei angyallal való metaforikus azonosságát a második sor végén a rímválasz is nyomatékosítja. A *madár – dal – angyal* metaforasor fő szövegszervezővé válik, s ezáltal a verset sajátos ars poeticává avatja. A madárként szárnyaló, a lelket magasba ragadó dal a lélek kegyelmi állapotának a szülötte, az alkotás a lélek fényűzése, amely épp olyan csoda, mint a mennyei fényességben tündöklő angyal. A *kinek lila szárnya ragyog* sor tehát egyszerre utal a madárra, a dalra és az angyalra. A versszak és egyben a költemény utolsó sora egybecseng a költő *Sírfeliratának* utolsó sorával: *felejtsd el arcom romló földi mását*, ahol is a *romló földi más* egy égi, lelki arcnak a tükröződése.

Az utolsó rímpár – *kinek lila szárnya ragyog/ kinek én csak az árnya vagyok* – csaknem két teljes sornyi, holorímszerű zengése és a záró sor anapesztusainak – *ti-ti-tá/ ti-ti-tá/ ti-ti-tá* – jambikus-trochaikus zökkenők és choriambikus lebegtetés nélküli pergése a vers alkotóját, sőt befogadját is mintegy a *madár – dal – angyal* azonosítási körébe vonja, ezáltal is jelezve, hogy az ember képes a dal, a költészet szárnyán angyali, égi magasságokba emelkedni.

A verszárlatból, s így valójában a vers egészéből kibontható ars poetica a többi közt az *Angyalok citeráján* kötet olyan verseivel tartja a rokonságot, mint a *Kóborló délután kedves kutyámmal*, a *Miért borultak le az angyalok Viola előtt* vagy a *Február, esti hat óra*.